

XÂY DỰNG NỀN VĂN HÓA VIỆT NAM TIÊN TIẾN, ĐẬM ĐÀ BẢN SẮC DÂN TỘC

Văn hóa làng - nhìn từ các làng văn hóa

Khởi động năm 1995 với việc thí điểm xây dựng làng văn hóa ở các thôn Cát Tiên (xã Quang Trung), thôn Lương Câu (xã Tân Viên, huyện An Lão) và khu tập thể Đồng Tâm (khu vực nội thành), Hải Phòng trở thành địa phương “đi trước một bước” trong việc khôi phục các giá trị văn hóa làng xã. Văn hóa làng và làng văn hóa đã làm khởi sắc diện mạo nông thôn mới. Nhưng phía sau cổng làng cũng còn không ít băn khoăn.

Cổng làng văn hóa Kim Sơn (huyện Kiến Thụy).

● **NGỌC ANH**

Thành trì vững với nhiều nhân tố mới

Thuận lợi lớn nhất khi triển khai phong trào xây dựng Làng văn hóa ở Hải Phòng là cả hệ thống chính trị vào cuộc. Từ 2005 trở về trước, đó là sự chỉ đạo và tổ chức thực hiện có bài bản từ việc chọn làm điểm, đến rút kinh nghiệm, nhân rộng mô hình xây dựng làng văn hóa. Bên cạnh đó, gia đình văn hóa cũng được nhấn mạnh là cốt lõi của làng văn hóa với các tiêu chí cụ thể kèm theo. Đặc biệt, các văn bản nhà nước thừa nhận vai trò, vị trí của hương ước làng là thành tố quan trọng trong hệ thống thể chế quản lý ở nông thôn thời kỳ đổi mới đã tạo

điều kiện về tính pháp lý để xây dựng và thực hiện hương ước làng theo đúng quy trình, nhằm mở rộng dân chủ ở cơ sở cũng như phát huy cao nhất nhất tinh thần tự quản trong cộng đồng làng xã.

Tính tự quản được thể hiện trên nhiều khía cạnh, nhiều lĩnh vực, trong đó rõ nhất ở sức dân đóng góp xây dựng văn hóa làng như tu bổ cơ sở tín ngưỡng, cảnh quan môi trường, nhà văn hóa xã, thôn, ủng hộ các quỹ xã hội, xây dựng quỹ làng, hưởng thụ và sáng tạo các giá trị văn hóa từ chính quê hương của mình... Nhìn tổng thể, chất lượng cuộc sống ở các làng văn hóa có chuyển biến tích cực từ nơi ăn chốn ở đến các điều kiện liên quan đến sức khỏe, tinh thần. Văn hóa làng được phát huy ở việc đề cao các chuẩn mực đạo lý truyền thống nhằm hướng cộng đồng làng xã vào

nhịp sống mới, phát triển sản xuất, khuyến học khuyến tài, phòng, chống tệ nạn xã hội, thương yêu đùm bọc, hỗ trợ lẫn nhau về đồng vốn, cách thức làm ăn, đoàn kết bảo vệ sự bình yên của địa phương... Sức mạnh cộng đồng còn được chứng minh qua sự cùng cố của các tổ chức đoàn thể, chính trị, qua các phong trào của mỗi dòng họ, mỗi làng, xã. Đặc biệt, mỗi gia đình càng thấm nhuần vai trò “tê bào của xã hội” để nuôi dưỡng, bảo vệ thuần phong mỹ tục, phong tục, lối sống của các thành viên, ngày càng gắn bó với làng, phần đầu trở thành những gia đình đạt tiêu chuẩn văn hóa. Hiện thành phố có 85% số hộ đạt tiêu chuẩn gia đình văn hóa.

Các nhân tố mới là những người tốt, việc tốt, mô hình mới, cách làm hay tác động mạnh mẽ đến suy nghĩ, hành động của cả cộng đồng...

xuất hiện trên nhiều lĩnh vực. Đó chính là thành trì vững chắc được tạo dựng từ việc xây dựng và thực hiện hương ước làng, coi trọng xây dựng gia đình văn hóa, kết hợp lồng ghép một phong trào trong nhiều phong trào mà tập trung là cuộc vận động "Toàn dân đoàn kết xây dựng đời sống văn hóa" những năm qua ở Hải Phòng.

Điều chỉnh hương ước- việc làm cần thiết

Xây dựng làng văn hóa ở Hải Phòng là phù hợp với yêu cầu xây dựng nông thôn mới bước đầu đạt những thành tựu không nhỏ. Nhưng bên cạnh những gam màu tươi sáng, sinh động, phía sau mỗi cổng làng văn hóa là những hiện tượng xa dân gốc rễ văn hóa làng quê truyền thống.

Thời gian gần đây, dư luận không khỏi bất bình trước những vụ việc cha đốt chết con, vợ chồng lục đục vì quan hệ bất chính ngoài hôn nhân. Tuy chỉ là cá biệt nhưng đáng báo động về sự băng hoại đạo đức. Rồi hiện tượng cờ bạc, rượu chè cùng say xỉn, gây ra xô xát khi làng có việc.. Nhiều làng bị du nhập những điều kiện dễ nảy sinh tệ nạn xã hội như kinh doanh mại dâm, ma túy trá hình dưới hình thức quán xá, nhà trọ bình dân... lời cuốn một bộ phận thanh niên làng vào con đường lười lao động, chỉ thích hưởng thụ bằng mọi giá. Đối chiếu với hương ước làng văn hóa, khó vận dụng về hình thức xử lý vì những điều khoản thưởng phạt trong hương ước làng hoặc chưa đề cập tới, hoặc không phù hợp. Ngay cả phạt bằng tiền, mức phạt bây giờ cũng đã khác trước đây. Những hiện tượng đó cho thấy, không phải cứ treo biển Làng văn hóa là nơi đó đã là Làng văn hóa (cũng như không phải xây được đình to, miếu lớn, nhiều nhà sầm sập dàn karaoke là có văn hóa làng). Xây dựng làng văn hóa là một quá trình lâu dài mà ở đó, hương ước làng phải thực sự được xem là công cụ điều hành, quản lý xã hội ở nông thôn. Thực tế hơn 10 năm qua cho thấy nơi nào hương ước có chế tài phù hợp, được nhân dân thực hiện nghiêm chỉnh, nơi đó dân chủ được phát huy cũng như tăng cường được sự gắn kết giữa "riêng" và "chung", giữa gia đình và làng xóm cộng đồng.

Ngược lại, nơi nào chỉ xây dựng hương ước mà không coi trọng công tác tuyên truyền, không thực sự phát huy tính đặc trưng của hương ước, nơi ấy sẽ nảy sinh những bất cập mà đôi khi chính quyền trở tay không kịp. Gần đây, có tình trạng khi thấy không còn danh hiệu "Làng văn hóa cấp thành phố", nhiều làng không phân đấu, hoặc thực hiện các nội dung hương ước mang tính hình thức, song không thấy cán bộ chuyên ngành sâu sát nhắc nhở, hướng dẫn. Đây cũng là một nguyên nhân giảm sút chất lượng phong trào.

Đến năm 2012, Hải Phòng có 2.563 làng, tổ dân phố phát động xây dựng, trong đó 1.470 làng tổ dân phố đạt danh hiệu làng, tổ dân phố văn hóa. Có 440324 hộ đạt danh hiệu gia đình văn hóa, đạt tỷ lệ 86%. UBND các quận, huyện biểu dương và khen thưởng 214 hộ gia đình văn hóa tiêu biểu, 53 gia đình công chức, viên chức lao động và trên 100 làng văn hóa, tổ dân phố văn hóa.

Không thể phủ nhận hiệu quả của việc lồng ghép phong trào xây dựng làng văn hóa với nhiều phong trào khác, nhất là khi Hải Phòng có thêm "nhiều xã lên phường", nhiều huyện đã lên tầm thành quận mới, dù lồng ghép hay đơn lẻ, hương ước làng (thêm cả quy ước khu dân cư) vẫn là tâm điểm cần được bổ sung theo hướng giữ nguyên cơ cấu, kế thừa những nội dung tích cực, điều chỉnh các chương mục, điều khoản, các biện pháp và mức thưởng, phạt phù hợp với thực tế. Và cũng như khi soạn thảo hương ước, việc bổ sung điều chỉnh hương ước làng văn hóa cũng phải tuân theo các trình tự, có thảo luận và thông qua hương ước và sự phê duyệt của cấp có thẩm quyền.

Sau những thành tích đạt được, phong trào xây dựng làng văn hóa ở Hải Phòng rất cần có cuộc tổng khảo sát về tình hình thực hiện, những nội dung cần điều chỉnh trong hương ước làng văn hóa của Sở Văn hóa Thể thao và Du lịch, cũng như sự phối hợp của Sở Tư pháp, các cơ quan chức năng nhằm phát huy cao nhất vai trò, tác dụng của hương ước với văn hóa làng cũng như nhiều lĩnh vực đời sống của cộng đồng nông thôn hôm nay. ■

Một tổ dân phố tiêu biểu ở quận Lê Chân.

Ảnh: TRUNG KIẾN